

Nicholas Rescher'in Mantık İlmine Katkıları Kitap İncelemesi

Nicholas Rescher's Contributions to the Science of Logic Book Review

Burak DOĞAN

mrburakdogan@gmail.com

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Mantık Anabilim Dalı

Eskişehir Osmangazi University, Faculty of Theology, Department of Logic

[0000-0003-1099-1509](https://orcid.org/0000-0003-1099-1509)

Makale Bilgisi / Article Information

Geliş Tarihi / Received	Makale Türü / Article Type	Kabul Tarihi / Accepted	Yayın Tarihi / Published
25 Ekim/October 2023	Kitap İncelemesi / Book Review	15 Ocak / January 2024	15 Mart / March 2024

Atıf Bilgisi / Cite as:

Doğan, Burak. "Nicholas Rescher'in Mantık İlmine Katkıları Kitap İncelemesi". *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 11/1 (Mart 2024), 534, 537.

<http://doi.org/1051702/esoguifd.1380867>.

İntihal / Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by least two referees and scanned via a plagiarism software.

Copyright © Published by Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi /Eskişehir Osmangazi University, Faculty of Theology Bütün hakları saklıdır. / All right reserved. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/esoguifd>

CC BY-NC 4.0 This paper is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial License

Etik Beyanı / Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu, yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği ve bu araştırmanın desteklenmesi için herhangi bir dış fon almadıkları yazar tarafından beyan olunur / It is declared by the author that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study; that all the sources used have been properly cited; that no external funding was received in support of the research.

Nicholas Rescher'in Mantık İlmine Katkıları Kitap İncelemesi

Nicholas Rescher'in, yıllar boyunca Avrupa ve Amerika'da mantık, felsefe gibi konular üzerine çalışmalar yaptığı bilinmektedir. Genç yaşta akademik çalışmalara başlayan Rescher özellikle Arapça Mantık¹ ile ilgili çalışmalar yürütmüş ve birçok eser kaleme almıştır. İncelemekte olduğumuz eseri kaleme alan Ahmet Kayacık da yıllar boyunca mantık alanında çalışmalar yapmış akademisyenlerden biridir. Türkiye'de Rescher üzerine birçok çalışma yapmış birisi olarak Kayacık'ın bu çalışması literatür açısından önem arz etmektedir. Ahmet Kayacık Rescher'in eserlerinden biri olan *İslam Mantık Tarihi* adlı eserini çevirmiş ve *İslam Mantık Tarihi Üzerine Araştırmalar* adlı eserin de on dört bölümünden dördünü bizzat çevirmiş ve esere çeviri editörlüğü yapmıştır. Bahsi geçen iki eser de Litera Yayıncılık tarafından yayımlanmıştır. İncelemek üzere bu eseri seçmemizin temel sebeplerinden birisi de budur. Rescher'in iki eseri Türkçeye kazandırılmış olsa da onun mantık çalışmalarını iki esere sığdırmak mümkün değildir. Kayacık vasıtasıyla Rescher ve çalışmaları hakkında daha detaylı bilgiye sahip olmak mümkündür. Bu çalışmaların bizlere ulaşması ve tanıtılmasını mümkün kılan bu eseri inceleme niyetimiz buradan hasıl olmuştur.

Eserin incelemesine geçmeden önce alandaki yeri ve öneminden bahsetmekte fayda vardır. Eser Rescher ve mantık çalışmaları hakkında detaylı bir biçimde kaleme alınmış ilk ve tek çalışma olması bakımından Türkçe mantık literatürü açısından önem arz etmektedir. Nitekim eser içerisinde çalışma başlıklarının ve detaylarının verilmiş olması Rescher ve mantık çalışmaları üzerine gerek çeviri gerekse diğer çalışma çeşitleri bakımından çalışılacak daha çok konu ve eserin var olduğunu ortaya koymaktadır. Rescher ve eserlerine ilişkin çalışma yapacak olanların adeta bir başvuru kaynağı niteliğinde olduğu rahatlıkla söylenebilir. Zira bu çalışmada Rescher'in mantık çalışmalarına dair detaylı bilgiye yer verilmekle beraber eser sade ve anlaşılır bir dil ile kaleme alınmıştır.

Rescher'in çalışmaları yalnızca mantık alanıyla sınırlı değildir. Eserin başlığında özellikle "Mantık İlmine Katkıları" olarak belirtilmesinin sebebi budur. Buradan anlamaktayız ki Kayacık, eser içerisinde Rescher'in sadece mantık çalışmalarına odaklanmış ve Rescher'in

---

¹ Kayacık'ın eserini okurken zihnimizde tutacağımız ve izini süreceğimiz kilit ifadelerden biri de burada kullanılan "arabic logic (arapça mantık)" ifadesidir.

çalışmalarını mantık parantezi içerisinde ele almış ve çalışmasının kapsamını bu şekilde sınırlandırmıştır.

Eser bir Giriş (Nicholas Rescher'in Hayatı ve Eserleri), iki bölüm (Birinci Bölüm (Mantık İlmine Katkıları) ve İkinci Bölüm (Nicholas Rescher'e Yöneltilen Eleştiriler) ve Sonuç olmak üzere toplam dört kısımdan oluşmaktadır.

Eserin giriş bölümünde Rescher'in sosyal hayatı ve ilmi hayatına detaylı bir şekilde yer verilmiştir. Özellikle bu bölümde yer yer kişisel yaşamından bazı ayrıntıların verilmesi, çalışmalarının arka planını görebilmemiz ve bağlantıyı kurabilmemiz bakımından oldukça faydalı olmuştur. Rescher'in, hayatı anlatılırken, otobiyografisinden faydalanılarak biyografik bir anlatım benimsenmiştir. Önsözde de belirtildiği üzere bu bölümde bahsedilen Rescher'in eserleri, kitabın devamında incelenecek eserlerin tanıtımı mahiyetinde olup sadece isimleriyle zikredilmiştir. Yine bu bölümde eserler ve Rescher'in hayatı incelenirken dönemsel ayırım gözetilmiştir. Tarihsel olarak baktığımızda Rescher'in mantık üzerine yaptığı çalışmaların bir dönem kesildiğini görmemiz mümkündür. Giriş bölümünde bunun nedenleri üzerinde durulmuştur. Yine bu bölümde üzerinde durulan diğer önemli bir husus da Rescher-Arapça ilişkisidir. Bölüm içerisinde; Rescher'in Arapçaya nasıl merak saldığı ve öğrendiği, Arapçanın, ilmine olan etkisi ve yönelimi üzerine detaylı bir bilgi verilmiştir. Rescher'in hayatı incelenirken mantık çalışmalarına dair eleştirenlerden de bu bölümde kısaca bahsedilmiş olup eserin ilerleyen bölümlerinde bu eleştiriler ve eleştirilere getirilen cevaplar hakkında detaylıca bilgilere yer verilmiştir.

Yine bu bölümde Rescher'in içerisinde bulunduğu akademik camia hakkında detaylı bilgiler bize sunulmaktadır. Bunların paylaşılması ilerleyen bölümlerde Rescher'in çalışmalarının şekillenmesi ve getirilen eleştiriler kimler tarafından, neden getirildiği hakkında bizlere giriş mahiyetinde fikirler vermektedir. Yine bu bilgiler doğrultusunda getirilen eleştiriler hakkında yorum yapma, eleştirilerin arka planını görebilme ve bağlantı kurabilmenin zemini oluşmaktadır.

Giriş bölümünün son kısmında Rescher'in mantık eserleri sıralanmıştır. Kayacık'ın belirttiği üzere 1960-2007 yılları arasında yaptığı çalışmalar burada zikredilmiştir. Yine bu bölümde eserler konularına ve türlerine göre ayrılmıştır. Özellikle sayfa 31 ve 32 de yapılan

“Arapça Mantık ile Bağlantılı Eserler ve Diğer Mantık Kitapları” ayrımı mantık alanında çalışma yapanlar için kolaylıklar sağlamaktadır. Birinci bölümün başında zikredildiği üzere “Arapça Mantık ile Bağlantılı Eserler” başlığı altında zikredilen eserler, Rescher’in (1957- 1966) gençlik yıllarında yaptığı çalışmalar olarak zikredilmektedir.

İkinci bölümün genel bir izahı yapıldıktan sonra bölümün ilk başlığında Rescher’in gençlik eserleri dediğimiz “Arapça Mantık ile Bağlantılı Eserler” üst başlığını taşıyan ve altında dokuz eserin incelendiği bölüm takip etmektedir. Bu bölümde daha önce ismi zikredilen dokuz eser hakkında öz niteliği taşıyan eser incelemeleri yapılmıştır. Eserler hakkında genel incelemeler yapılmış, kitap başlıkları altında yer yer Rescher’in bu eserleri hangi amaçla kaleme aldığı, eserlerin muhtevası, mahiyeti, alanda hangi boşluğu doldurduğu, başlıkları, bölümleri, yayın yerleri, yayıncıları ve yılları, -varsa- tercümelere hakkında bilgiler verilmiştir. Yine ikinci bölümün ikinci üst başlığı olan “Diğer Mantık Eserleri” başlığı altında Rescher’e ait olan on üç eser tekrardan incelenmiş ve tanıtımı yapılmıştır.

Bölümün bir diğer başlığı olan “Arabic Logic (Arapça Mantık) Hakkında” başlığı altında Rescher’in özellikle neden “Arabic” kelimesi üzerinde durduğu neden “İslamic (İslam)” veya başka isimlendirmelere gitmediği konusuna değinilmiş ve Rescher’in bakış açısıyla izah edilmiştir. Bölümün devamında bu isimlendirme hakkında getirilen bazı yorumlar ve tenkitler zikredilmiştir. Yine bölüm içerisinde getirilen tenkitlere karşı getirilen tenkitlere de yer verilmiştir.

Birinci bölümün son başlığı olan ve kitaba da ismini veren “Nicholas Rescher’in Mantık İlimine Katkıları” başlığı altında kısaca Rescher’in neden bu alanda çalışmalar yaptığı ve nelerin ilgisini çektiğine ilişkin kısa bilgilendirmeler yapıldıktan sonra önceki başlıklar altında zikredilen eserlerin tarihsel süreçleri de dikkate alınmak suretiyle alana sunduğu katkılara vurgu yapılarak; filozof, yazar ve eleştirilenlerin değerdirmeleri çerçevesinde sunulmaktadır. Eserin bu bölümüne kadar olan kısımda Rescher’in hayatı, eserleri ve mantık ilmine katkıları hakkında detaylı açıklamalar getirilmiştir.

Birinci bölümde özellikle Rescher’in eserlerine getirilen eleştiri ve değerdirmeler ışığında mantık ilmine olan katkıları bizlere sunulmuştur. İkinci bölümde (Nicholas Rescher’e Yöneltilen Eleştiriler) yazarın da belirttiği üzere “Arabic Logic” kapsamında yapılan eleştiriler

ele alınmıştır. Yazar burada eleştirileri Rescher'in *The Development of Arabic Logic* eserini baz alarak sınıflandırmıştır. Sınıflandırma *The Development* dışındaki eleştiriler ve *The Development of Arabic Logic* eleştirileri olarak iki kısma ayrılmaktadır. Kayacık burada eleştirilerin asıl hedefinin *The Development* olduğunu belirterek eser hakkındaki eleştirileri sona bırakmayı uygun görmüş ve ilk olarak *The Development* dışındaki eleştirileri kaleme almıştır. Daha sonrasında *The Development of Arabic Logic* eserine getirilen eleştirileri bizlere sunmuştur. Bölümün son başlığı olan "Diğer Eleştiriler" başlığı altında ise üç farklı düşünürün eleştirilerine detaylıca yer verilerek ikinci bölüm sonlandırılmıştır.

Çalışmada özellikle eserlerin özgün isimlerinin kullanılması eserleri araştırıp bulma konusunda araştırmacıya mutlaka yardım sağlayacaktır. Fakat ülkemizde mantık araştırması yapan her araştırmacının İngilizce bilmediğini varsayarak giriş bölümünde eserlerin özgün isimlerinin yanında Türkçe karşılıklarının da verilmesi araştırmacıya eserin konusu ve kapsamı hakkında bazı ipuçları vermektedir.

Sonuç olarak özellikle giriş bölümünde Rescher'in hayatı ve eserlerinin iç içe verilmesi akıcılığı artırmış, eserlerin Rescher'in hayatının hangi bölümünde değerlendirilmesi gerektiğine ilişkin fikir sahibi olma imkânı sunmuştur. Birinci bölümde, giriş bölümünde ismi zikredilen eserler detaylı bir şekilde okuyucuya tanıtılmıştır. İkinci bölümde Rescher'e yöneltilen eleştiriler sistematik, tarafsız, sade bir biçimde okuyucuya aktarılmıştır. Özellikle Rescher'in hayatının başta sunulması ile getirilen eleştiriler hakkında okuyucuya yorum ve eleştiri getirebilecek zeminin sağlanması ve gerekli bilgilerin sunulması, düşünürün düşünce dünyasını anlama ve çalışmalarını anlamlandırma hususunda oldukça geniş bir imkân sunmaktadır. Rescher'in ilmî kişiliği ve mantık düşüncesine dair çalışma yapacaklara bir başucu kaynağı olma niteliğinde bir çalışma olduğunu söyleyebiliriz.